

UZASADNIENIE

Beskidzkie Centrum Onkologii - Szpital Miejski im. (...) II w B. w pozwie z dnia 19 grudnia 2017 r., skierowanym przeciwko (...) S.A. w Ł., wniósł o zasądzenie kwoty 1.417.019,53 zł z odsetkami i kosztami procesu.

Powód podniósł w uzasadnieniu pozwu, że jest podmiotem leczniczym, niebędącym przedsiębiorcą, zaś pozwany jest podmiotem, który profesjonalnie zajmuje się obrotem wierzytelnościami.

Powód w kwietniu 2014 r. dokonał zapłaty na rzecz pozwanego kwoty 300.000 zł, a w skład tej kwoty wchodziła m.in. zapłata na rzecz pozwanego, tytułem rzekomo przejętej wierzytelności spółki (...) względem powoda w kwocie 144.330,05 zł.

Rzekome przejęcie tej wierzytelności przez pozwanego miało nastąpić na podstawie "umowy (...)" oraz umowy faktoringu powierniczego, a podmiot tworzący powoda (Miasto B.) nie wyraził zgody na przejęcie wierzytelności przez pozwanego i w tej sytuacji pozwany nie przejął w sposób prawnie skuteczny wierzytelności spółki (...).

W efekcie, pozwany uzyskał nienależne świadczenie, które podlega zwrotowi na rzecz powoda na podstawie art. 410 § 1 w zw. z art. 405 KC.

W dniu 22 grudnia 2014 r. strony zawarły umowę regulującą wystawienie weksła, na mocy której powód wystawił i przekazał pozwanemu weksel na sumę 12.698.723,55 zł, a pozwany zobowiązał się do zapłaty sumy 12.292.364,40 zł za przyjęcie weksla. Sposobem zapłaty części zobowiązania pozwanego było potrącenie wierzytelności powoda względem pozwanego z tytułu przyjęcia weksla z rzekomymi wierzytelnościami pozwanego względem powoda, wskazanymi w załączniku do umowy.

Zapłata przez pozwanego miała być dokonana w dniu 23 grudnia 2014 r.

W załączniku do umowy wskazano szereg wierzytelności, przysługujących względem powoda jego kontrahentom, realizującym dostawy i usługi na rzecz powoda, którzy nie otrzymali w terminie zapłaty.

Pozwany w lutym 2015 r. poinformował powoda, że potrącenie nie było skuteczne wobec wcześniejszego wygzekwowania części kwot, a zatem wygaśnięcia części wierzytelności. Poza tym, pozwany dokonał dalszego potrącenia, tytułem zapłaty za przyjęcie weksla. Pozwany przedstawił szczegółowe tabelę rzekomo potrąconych wierzytelności; kwoty wskazane w tej tabeli dla umów poręczenia, gwarancyjnej i konsorcjum stanowiły zakres rzekomego potrącenia przez pozwanego na kwotę 1.274.689,48 zł. Podmiot tworzący powoda nie wyraził zgody na przejście wierzytelności kontrahentów powoda na pozwanego.

Pozwany nie mógł skutecznie potrącić wierzytelności wskazanych w tabelach, gdyż wierzytelności te mu nie przysługiwały - pozwany nie przejął ich w sposób prawnie skuteczny i w efekcie, pozwany nadal nie zapłacił powodowi kwoty 1.274.689,48 zł, która stanowi część zobowiązania z umowy regulującej wystawienie weksla. (pozew k. 2 - 9)

Sąd postanowieniem z dnia 12 stycznia 2018 r. zwolnił powoda od kosztów sądowych w całości. (postanowienie k. 454)

Pozwany w odpowiedzi na pozew z dnia 5 lutego 2018 r. wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie od powoda zwrotu kosztów procesu.

Co do żądania zwrotu kwoty 142.330,05 zł, pozwany podniósł, że celem umów (...) oraz faktoringu nie było przejęcie wierzytelności (...) spółki z o. o., lecz udzielenie finansowania - pozwany udzielał tej spółce finansowania, nie jest stając się wierzycielem powoda, a nie ma żadnego przepisu, który zabraniałby finansowania podmiotów współpracujących z publicznymi zakładami opieki zdrowotnej.

Co do żądania zapłaty kwoty 1.274.689,48 zł, pozwany podniósł, że polemika z tym żądaniem jest o tyle utrudniona, że powód nie wskazał, które z umów są nieważne i z jakich przyczyn żądanie pozwu opiewa na taką właśnie kwotę. Stosunki zobowiązaniowe, wbrew argumentacji powoda, nie mogą być traktowane a priori jako nieważne.

Pomimo potencjalnej nieskuteczności postanowień umowy w przedmiocie wykonania obowiązku zapłaty przez potrącenie, został osiągnięty cel, któremu przyświecało wprowadzenie takiego postanowienia do umowy - intencją powoda było uniknięcie konieczności prowadzenia w zakresie tych należności postępowań sądowych i egzekucji oraz ponoszenia kosztów tych postępowań, które doprowadziły powoda do bardzo ciężkiej sytuacji finansowej. Koszty te opiewały na sumę 213.790,10 zł, która nie obejmuje odsetek za opóźnienie w zapłacie należności głównych. Cel, który przyświecał powodowi, został zrealizowany, bowiem żaden z kontrahentów powoda, na rzecz których pozwany wykonał zobowiązanie wynikające z zawartych umów, nie dochodził od powoda należności objętych tymi umowami. Stan taki uznać należy za utrwalony, bowiem każdy z dostawców powoda wykسیęgował wskazane należności, traktując je jako zapłacone, zaś każda z wierzytelności uległa przedawnieniu i stała się zobowiązaniem naturalnym.

Interes ekonomiczny, zarówno powoda, jak i jego kontrahentów, został osiągnięty. Powód uzyskał gwarancję niedochodzenia od niego należności przez jego dostawców.

Rozliczenie między stronami na zasadach określonych w porozumieniu wekslowym winno być pożytywane jako czyniące zadość wnioskowi powoda o przyjęty sposób rozliczenia płatności i tym samym kreujący roszczenie powoda jako nadużycie prawa podmiotowego. Powód w chwili wystawienia weksla posiadał w stosunku do pozwanego zadłużenie wynikające z licznych tytułów wykonawczych, uzyskanych na bazie tych samych produktów finansowych (umów poręczenia, gwarancji, konsorcjum), na podstawie których przedstawiono do potrącenia należności określone w załączniku do umowy regulującej wystawienie weksla.

Powód, chcąc uniknąć postępowań egzekucyjnych, wyszedł do pozwanego z inicjatywą sfinansowania zadłużenia i jego spłaty. Uzgodniono z inicjatywy powoda płatność w formie bezgotówkowej, na zasadzie potrącenia wzajemnych wierzytelności stron.

Powód marginalizuje również okoliczność zalegania z płatnościami na rzecz swoich kontrahentów, którzy dostarczali na jego rzecz towary medyczne, warunkujące bieżące i niezakłócone funkcjonowanie Szpitala. Marginalizuje również, iż do dnia wytoczenia powództwa nie uregulował należności wynikających z faktur wystawionych przez swoich kontrahentów, a spłaconych przez pozwanego i bierność powoda w tym zakresie skutkuje przekształceniem tych zobowiązań w zobowiązania naturalne.

Występując z powództwem przeciwko powodowi, każdy dostawca naraziłby się na zarzut przedawnienia, zatem możliwość zobowiązania powoda do zapłaty na rzecz jego dostawców byłaby wyłącznie iluzoryczna.

W razie uwzględnienia powództwa, nie będzie możliwe zaspokojenie interesów majątkowych wszystkich stron relacji trójstronnej, której uczestnikami są pozwana spółka jako gwarant, poręczyciel lub ewentualnie członek konsorcjum, powód jako dłużnik oraz dostawcy powoda jako wierzyciele i odwrócenie wszystkich dokonanych przesunięć majątkowych w sposób, który nie będzie uprzywilejowywał żadnej ze stron tej relacji.

Ponadto powód, niezależnie od świadczenia pieniężnego ze strony pozwanej spółki, otrzymałby również świadczenie niepieniężne ze strony swoich dostawców (towary i usługi), którego spełnieniu nie towarzyszyłby obowiązek zapłaty na ich rzecz uzgodnionego wynagrodzenia, w wyniku czego powód zostałby niesłusznie wzbogacony kosztem pozwanej spółki na niebagatelną kwotę, w sytuacji braku jednoczesnego zaspokojenia przezeń interesów ekonomicznych jego wierzycieli.

(pismo procesowe k. 459 - 503, tom III)

Pozwana spółka zmieniła w toku procesu firmę na: (...) Spółka Akcyjna w Ł.. (odpis z KRS k. 1268 - 1279, tom VII)

Sąd Okręgowy ustalił, co następuje:

Powód ma status samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej, zaś pozwana spółka prowadzi działalność gospodarczą w zakresie obrotu wierzytelnościami. (niesporne)

W 2014 r. sytuacja finansowa powoda była bardzo zła - Szpital miał około 53.000.000 zł zadłużenia i żaden bank w tej sytuacji nie chciał udzielić powodowi kredytu. Dostawcy sprzętu medycznego grozili, że zaprzestaną dostaw, jeżeli Szpital nie zapłaci wymagalnych należności.

Ofertę pomocy finansowej dla powoda złożyli przedstawiciele pozwanego, który też miał w stosunku do powoda wierzytelności. Ówczesne władze S. chciały zminimalizować koszty i zdecydowały się przyjąć ofertę pozwanego. Opłata stosunkowa w postępowaniu egzekucyjnym wynosiła wówczas 15% wartości egzekwowanego roszczenia i o tyle wzrosłoby obciążenie finansowe powoda, jeżeli wierzyciele złożyliby wnioski o wszczęcie egzekucji, natomiast pozwany złożył ofertę, której przyjęcie było korzystniejsze, aniżeli doprowadzenie przez powoda do egzekucji sądowych należności wynikających z tytułów wykonawczych.

(zeznania świadków: A. Ś. k.1326, O. M. k. jw.,

E. S. k. 1327 - 1328, M. K. (1) k. 1328 - 1329,

R. M. k. 1329 - 1330, tom VII)

Spółka (...) zawarła w dniach 14 grudnia 2012 r. i 25 lutego 2013 r. z (...) spółką z o.o. w W. umowy faktoringu powierniczego, a w dniu 22 października 2012 r. umowę finansowania należności standard (...). W wyniku zawartych umów, pozwana Spółka spłaciła zadłużenie powoda wobec spółki (...) w wysokości 142.330,05 zł.

(umowy k. 649 - 686, tom IV)

Strony w dniu 22 grudnia 2014 r. zawarły umowę regulującą wystawienie weksla, zgodnie z którą powód wystawił i przekazał w Spółce (...) weksel na kwotę 12.698.723,55 zł.

Pozwany zobowiązał się do zapłaty kwoty 12.292.364,40 zł za przyjęcie weksla. Sposobem zapłaty części zobowiązanie pozwanego było potrącenie wierzytelności powoda względem pozwanego z tytułu przejścia weksla z wierzytelnościami pozwanego względem powoda. Pozwana Spółka zawarła z wierzycielami powoda, którzy realizowali dostawy oraz usługi, umowy poręczenia, gwarancji oraz konsorcjum, na mocy których wierzytelności kontrahentów powoda zostały przeniesione na powoda.

Pozwana Spółka wywiązała się z umowy regulującej wystawienie weksla.

(umowa k. 91 - 94, pismo pozwanego k. 95 - 97, zeznania świadków: K. F. k. 1330, G. P. k. 1331, M. K. (2) k. 1331, B. S. k. 1332, M. R. k. 1332, tom VII)

Powód na chwilę zamknięcia rozprawy nie miał żadnych wymagalnych zobowiązań. (niesporne)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Roszczenie pozwu stanowi nadużycie prawa podmiotowego, a także jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego (art. 5 KC), w związku z czym nie korzysta z ochrony.

Wbrew wywiadowi pozwanego, wszystkie umowy zawarte przez pozwanego z kontrahentami powoda są bezwzględnie nieważne w świetle stanu obowiązującego prawnego.

Stanowisko takie zostało zapoczątkowane trafnym stanowiskiem Sądu Najwyższego, tj. wyrokiem z dnia 6 czerwca 2014 r., I CSK 428/13, OSNC 2015/4/53, podzielonym w kolejnych judykatach tego Sądu oraz orzecznictwie sądów powszechnych (por. m.in. wyrok SA w Łodzi z dnia 2 grudnia 2015 r., I A Ca 1013/15 i powołane tamże orzecznictwo).

Pozwany, jako podmiot trudniący się profesjonalnie nabywaniem wierzytelności wobec zadłużonych publicznych ZOZ-ów, wykorzystywał różne instrumenty prawne, aby uzyskać zysk, tj. cel, dla którego prowadził działalność gospodarczą.

Zawierając takie umowy, nazywane m.in. umowami poręczenia, gwarancji, konsorcjum, faktoringu, pomimo zakazu wynikającego z treści przepisu art. 54 ust. 5 i 6 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U Nr 112, poz. 654 ze zm.) i mając świadomość takiego zakazu, ponosił ryzyko związane z zawieraniem takich umów, niezależnie od innej ich interpretacji, wynikającej z orzecznictwa dominującego przed wydaniem - powołanego już wcześniej - przełomowego wyroku SN z dnia 6 czerwca 2014 r.

Skoro umowy zawarte przez pozwanego z wierzycielami są niewątpliwie nieważne, to co do zasady roszczenie powoda jest usprawiedliwione w oparciu o przepisy o zwrocie nienależnego świadczenia (art. 410 KC), co znalazło potwierdzenie w orzecznictwie, a pozwany zasady tej nie wzruszył.

W realiach rozpoznawanej sprawy powództwo nie zasługuje jednak na uwzględnienie w oparciu o przepis art. 5 KC, na który trafnie powołał się pozwany.

Unormowanie art. 5 KC ma wyjątkowy charakter, gdyż przełamuje zasadę, że wszystkie prawa podmiotowe korzystają z ochrony prawnej. Jej odmowa musi więc być uzasadniona faktem zachodzenia okoliczności rażących i nieakceptowanych ze względów aksjologicznych lub teleologicznych (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 24 kwietnia 1997 r., sygn. akt II CKN 118/97, opubl. OSP 1998, nr 1, poz. 3). W orzecznictwie panuje zgodnie przekonanie o potrzebie powściągliwego i ostrożnego stosowania art. 5 KC. W wyroku z dnia 22 listopada 1994 r., sygn. akt II CRN 127/94 (niepubl.), Sąd Najwyższy wskazał, że istotą prawa cywilnego jest strzeżenie praw podmiotowych, a zatem wszelkie rozstrzygnięcia prowadzące do redukcji bądź unicestwienia tych praw wymagają z jednej strony ostrożności, a z drugiej wnikliwego rozważenia wszystkich aspektów rozpoznawanego przypadku. Zasady współżycia społecznego w rozumieniu art. 5 KC są bowiem pojęciem pozostającym w nierozłącznym związku z całokształtem okoliczności danej sprawy.

Przepis art. 5 KC nie kształtuje praw podmiotowych, nie zmienia i nie modyfikuje uprawnień, jakie wynikają z innych przepisów prawa. Przepis ten jedynie upoważnia sąd do oceny, w jakim zakresie, w konkretnym stanie faktycznym, działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie jego prawa i nie korzysta z ochrony prawnej. Powszechnie uznaje się związek zasad współżycia społecznego, do których odwołuje się klauzula generalna z art. 5 KC, z ogólnie uznanymi normami moralnymi. Wskazuje się, że ma ona na celu zapobieganie stosowaniu prawa w sposób, który ma na celu wywarcie skutków niemoralnych, albo rozmiągających się zasadniczo z celem, dla którego dane prawo było ustanowione. Zasadniczą podstawę stwierdzenia o wystąpieniu nadużycia prawa stanowić powinna analiza zachowania uprawnionego (tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 grudnia 2009 r., sygn. akt IV CSK 290/09, opubl. LEX nr 560607).

Orzecznictwo dopuszcza możliwość uznania, że żądanie zwrotu nienależnego świadczenia, spełnionego na podstawie nieważnej czynności prawnej, stanowi nadużycie prawa (art. 5 KC) - por. m.in. wyrok SN z dnia 15 września 2016 r. I CSK 615/15, L..

Niesporne jest, że powód nie ma zadłużenia wobec swoich wierzycieli, z którymi pozwany zawarł nieważne umowy.

Co do roszczenia o zapłatę kwoty 142.330,05 zł, powód zapłacił taką właśnie kwotę na rzecz pozwanego z tytułu zawartych przez niego ze spółką (...) umowy faktoringu, na zawarcie której powód nie miał żadnego wpływu.

Co do umowy ws. wystawienia weksla, była ona zawarta świadomie przez powoda, który wiedział, że wierzytelności przedstawione do potrącenia zostały nabyte przez pozwanego bez uzyskania zgody podmiotu tworzącego powodowy Szpital, a więc są nieważne, a ówczesne władze powoda uznały tę umowę korzystną dla powoda, który w wyniku zawarcia tej umowy, "zaoszczędził" koszty sądowe i egzekucyjne oraz związane z odsetkami za opóźnienie w spłacie kwot należnych kontrahentom powoda.

W tych okolicznościach, dochodzenie zapłaty z tytułu potrącenia dokonanego przez pozwanego, gdy powód doskonale zdawał sobie sprawę z bezskuteczności potrącenia, stanowi ewidentne naruszenie prawa podmiotowego (art. 5 KC).

Kapitalne znaczenie dla oceny roszczeń powoda w świetle art. 5 KC ma również okoliczność czasu, w którym wniesiono powództwo. Nieważność umowy powoduje skutek ex tunc, a więc dostawcy, o ile powództwo byłoby uwzględnione, byłiby wierzycielami powoda, a jeżeli wystąpiliby z pozwem o zapłatę, to z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, powód zgłosiłby zarzut przedawnienia dochodzonych roszczeń.

W analogicznej sytuacji znalazłby się pozwany, występując z roszczeniami przeciwko dostawcom.

Przy uwzględnieniu powództwa, powód znalazłby się natomiast w "komfortowej" sytuacji, bowiem za uzyskane towary oraz usługi de facto nie zapłaciłby należnej ceny, co w ocenie Sądu nie jest możliwe do zaakceptowania w świetle art. 5 KC.

Reasumując, realizacja przez powoda prawa podmiotowego narusza podstawowe zasady etycznego i uczciwego postępowania w stosunkach gospodarczych.

Z tych wszystkich względów, Sąd oddalił powództwo.

Jako że powód realizuje świadczenia opieki zdrowotnej finansowane ze środków publicznych, Sąd na podstawie art. 102 KPC nie obciążył powoda kosztami zastępstwa procesowego pozwanego, który prowadzi prężną działalność gospodarczą na ogromną skalę.

ZARZĄDZENIE

Doręczyć odpis wyroku z uzasadnieniem zgodnie z wnioskiem.